

**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

*Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу
«Південноукраїнський національний педагогічний університет
імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)*

**А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід,
практика** / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції
(м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет
Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

7. Штепа О.С. Опитувальник психологічної ресурсності особистості: результати розробки й апробації авторської методики. Проблеми сучасної психології: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г.С.Костюка НАПН України. 2018. Вип. 39. С.380-399. DOI: 10.32626/2227-6246.2018-39.380-399.

8. Штепа О.С. Функціональна значущість психологічної ресурсності у структурі особистісного потенціалу. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка, Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. 2015. Вип. 29. С.765-778.

УДК: 159.922

Доманська О.С.,
здобувачка другого (магістерського) рівня вищої
освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ІНДИВІДУАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ САМООЦІНКИ ЗДОБУВАЧІВ- ПСИХОЛОГІВ

Анотація. У статті представлено аналіз результатів емпіричного дослідження, спрямованого на вивчення індивідуально-психологічних особливостей самооцінки здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія». Самооцінка особистості розглядається як

динамічне та багатовимірне психічне утворення, тісно пов'язане з індивідуально-психологічними характеристиками здобувача, а також зі специфікою освітнього середовища, у межах якого відбувається його особистісний розвиток. У роботі подано психологічні портрети здобувачів, сформовані на основі факторних профілів за методикою Р.Кеттелла. Вони відображають індивідуальні кількісно-якісні поєднання особистісних рис, що дозволяє глибше осмислити як внутрішні характеристики здобувачів, так і потенційні напрями розвитку їхньої професійної впевненості, здатності до саморефлексії та соціальної активності.

Ключові слова: самооцінка особистості, фактори рис особистості за Р.Кеттеллом, психологічні портрети здобувачів.

Abstract. The article presents an analysis of the results of an empirical study aimed at examining the individual psychological characteristics of self-esteem among higher education students majoring in Psychology. Self-esteem is considered as a dynamic and multidimensional psychological construct, closely related to the students' individual psychological traits as well as to the specific features of the educational environment in which their personal development takes place. The study offers psychological profiles of the students, developed on the basis of factor profiles using R.Cattell's methodology. These profiles reflect unique quantitative and qualitative combinations of personality traits, providing deeper insight into the internal characteristics of the students and the

potential directions for the development of their professional confidence, self-reflection, and social engagement.

Key words: self-esteem of personality, personality trait factors by R. Cattell, psychological portraits of students.

Становлення й розвиток особистості неможливі поза освітнім процесом, адже саме особистість є водночас його метою, суб'єктом індивідуального розвитку та середовищем, у якому формується самосвідомість. Суспільство завжди задає певний еталон особистості, а процес її розвитку спрямований на освоєння соціального світу: предметів і взаємин, історично сформованих форм взаємодії з природою, а також норм людських стосунків. Інакше кажучи, розвиток особистості – це привласнення людиною її соціальної сутності в процесі зростання.

Проблематика самооцінки в межах загально-психологічного напрямку була предметом дослідження багатьох науковців, зокрема: А. Бандури (1997), С. Будассі (1997), С. Максименка (2006), К. Роджерса (1994), М. Розенберга (1989), Ю. Швень (2024) та інших. В освітньо-психологічному контексті її вивчали Д. Бутузова та Н. Сидоренко (2019), О. Кириченко (2016), О. Наконечна, Д. Рудень, Р. Сопівник (2017), С. Потюк (2024), О.Сергієні, Л. Пріснякова та А. Козаков (2023).

Самооцінка є центральним компонентом структури самосвідомості особистості, який визначає ставлення індивіда до самого себе, своїх можливостей, якостей і потенціалу. Для здобувачів вищої освіти, які

навчаються за спеціальністю «Психологія», рівень і характер самооцінки набувають особливого значення оскільки безпосередньо впливає на професійне становлення, мотиваційну сферу, емоційно-вольову регуляцію, а також на здатність до саморефлексії й ефективної міжособистісної взаємодії в межах майбутньої фахової діяльності. Висока, але адекватна самооцінка покращує професійне зростання, сприяє впевненості у спілкуванні з людьми, здатності брати відповідальність та приймати рішення в складних ситуаціях. Натомість занижена або нестійка самооцінка може стати перешкодою на шляху до професійного розвитку. Вона породжує сумніви у власній компетентності, страх перед помилками, труднощі у взаємодії з клієнтами та колегами. Надмірно завищена самооцінка, у свою чергу, може спотворити об'єктивне сприйняття себе й інших, що є несумісним з етичними засадами психологічної діяльності (Кириченко, 2016 та інші).

На формування самооцінки здобувачів впливають численні чинники: індивідуальні особливості характеру, досвід спілкування, оцінки з боку значущих людей (викладачів, однолітків, батьків), а також рівень усвідомлення власних цінностей і цілей. Особливо важливо формувати здатність до позитивної, але реалістичної самооцінки – як основу професійної зрілості та психологічної готовності до допомоги іншим (Бутузова, Сидоренко, 2019 та інші).

Особливу роль у формуванні самооцінки здобувачів-психологів відіграє освітній процес, адже він

створює умови для розвитку самопізнання, аналізу власних сильних і слабких сторін, критичного мислення. Систематичне залучення до тренінгових форм навчання, практичних занять і супервізій сприяє усвідомленню власної цінності як майбутнього спеціаліста, розвитку впевненості в собі та професійній ідентичності.

Отже, самооцінка особистості є динамічним і багатовимірним психічним утворенням, тісно пов'язаним із її індивідуально-психологічними характеристиками, особливостями особистісного розвитку та навчального середовища. Крім цього, є визначальним чинником у підготовці майбутніх психологів, які потребують цілеспрямованого педагогічного супроводу, включення рефлексивних практик у навчальний процес та створення безпечного середовища для розвитку здорової особистості.

Наш науковий інтерес зосереджений на подальшому дослідженні індивідуально-психологічних особливостей здобувачів вищої освіти за спеціальністю «Психологія». Зокрема, увага акцентується на вивченні характеристик їхньої самооцінки як важливого компонента професійного становлення. З метою дослідження особливостей самооцінки було застосовано два психодіагностичні інструменти: «Опитувальник рис особистості за Р. Кеттеллом (16-ФО-187-А)» та тест «Впевненість у собі» за методикою С. Рейтаса (Кокун, 2012). В обох методиках для переведення первинних балів в стандартизовані оцінки,

залучено метод стенів. В дослідженні прийняло участь 65 здобувачів вищої освіти 1 і 2 курсів магістратури.

Проаналізуємо профілі факторної структури рис особистості за Р.Кеттеллом, які демонструють відмінності та тотожності у здобувачів, які різняться за впевненістю/не впевненістю в собі.

Перед тим, як перейти до інтерпретації отриманих результатів необхідно зазначити, що за методом процентиль в загальній вибірці випробуваних відокремлено три групи здобувачів за критерієм впевненості в собі, до першої групи впевнених в собі здобувачів потрапило 45 здобувачів, до другої групи не впевнених в собі потрапило 12 здобувачів, до третьої групи з середніми значеннями впевненості в собі – 9 здобувачів. В даному повідомленні аналізуються результати 1 і 2 груп здобувачів.

На рис. 1., представлено профілі факторної структури рис особистості за Р. Кеттеллом в групах осіб, які різняться за упевненістю в собі. Візуальний аналіз та t-критерій Стюдента свідчить про розбіжності в значеннях на рівні ($p \leq 0,1$ і $p \leq 0,5$) значущості, що встановлені за факторами: (А) – товариськість – замкнутість; (Е) - домінантність – підпорядкованість; (F) – експресивність – стриманість; (Н) – сміливість – боязкість; (Q2) – нонконформізм – конформізм; (Q3) – високий самоконтроль – низький самоконтроль; (QI) – екстраверсія – інтроверсія; (QIII) – витончена емоційність – реактивна врівноваженість. Значення даних факторів перевищують в групі здобувачів-психологів впевнених в собі. Статистично значущі

розбіжності за факторами: (G) – висока нормативність поведінки – низька нормативність поведінки; (M) – мрійливість – практичність; (O) – тривожність – спокій, що перевищують в групі здобувачів-психологів.

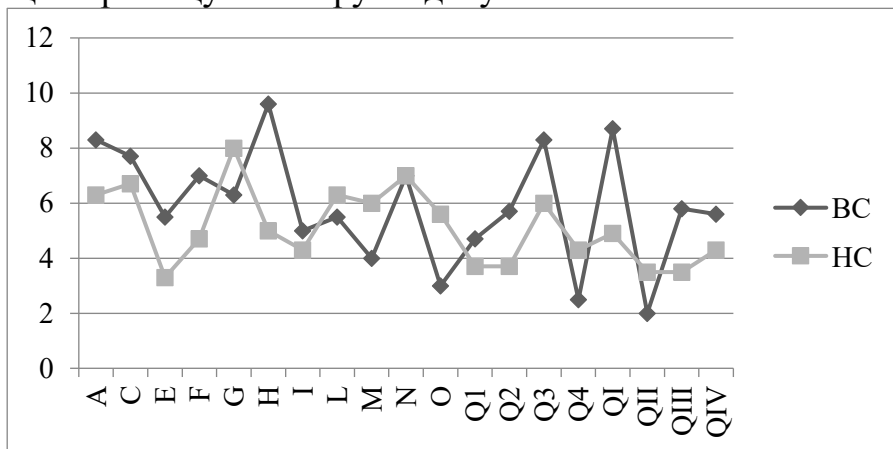

Рис. 1. Профілі факторної структури рис особистості за Р.Кеттеллом в групах осіб, які різняться за впевненістю в собі

Примітка: 1) ВС – група впевнених в собі здобувачів, НС – група не впевнених в собі здобувачів; 2) фактори за Р. Кеттеллом: (A+) – товариськість і (A–) – замкнутість; (C+) – емоційна стійкість і C – емоційна нестійкість; (E+) – домінантність і (E–) – підпорядкованість; (F+) – експресивність і (F–) – стриманість; (G+) – висока нормативність поведінки і (G–) – низька нормативність поведінки; (H+) – сміливість і (H–) – боязкість; (I+) – чутливість і (I–) – жорсткість; (L+) – підозріливість і (L–) – довірливість; (M+) – мрійливість і (M–) – практичність; (N+) – дипломатичність і (N–) – прямолінійність; (O+) –

тривожність і (O–) - спокій; (Q1+) - радикалізм і (Q1–) – консерватизм; (Q2+) – нонконформізм і (Q2–) – конформізм; (Q3+) – високий самоконтроль і (Q3–) – низький самоконтроль; (Q4+) – напруженість і (Q4–) – розслабленість; (QI+) – екстраверсія і (QI–) – інтроверсія; (QII+) – тривожність і (QII–) – пристосованість; (QIII+) – витончена емоційність і (QIII–) – реактивна врівноваженість; (QIV+) – незалежність і (QIV–) – покірність.

На основі результатів аналізу факторної структури рис особисті за методикою Р. Кеттелла, що представлені на рис. 1., було складено узагальнені психологічні портрети здобувачів-психологів, які брали участь у дослідженні. Зокрема, представники групи з високим рівнем впевненості у собі демонструють відкритість, енергійність та стійку віру у власні сили. Їхні провідні особистісні характеристики формуються завдяки гармонійному поєднанню соціальної активності, емоційної врівноваженості та внутрішньої саморегуляції. Такі здобувачі вирізняються комунікабельністю, доброзичливістю, здатністю до співпраці та легкою адаптацією у новому соціальному середовищі (фактор A+ – товариськість). Вони мають виразну лідерську позицію, прагнуть впливати на інших, ухвалювати рішення та не уникають відповідальності. Часто виступають ініціаторами змін або нових ідей у команді (фактор E+ – домінантність). Їм притаманна емоційна відкритість, життєрадісність і позитивне сприйняття навколишньої дійсності. Вони

здатні надихати оточення, створюють комфортну атмосферу у спілкуванні (фактор F+ – експресивність). Такі особистості не бояться нових ситуацій, проявляють ініціативу та охоче беруть на себе ризики (фактор H+ – сміливість). Окрім того, вони схильні до незалежного мислення, не піддаються зовнішньому тиску й упевнено відстоюють власну точку зору, навіть якщо вона суперечить загальноприйнятим нормам (фактор Q2+ – нонконформізм). Високий рівень організованості, самодисципліни та емоційного контролю дозволяє їм ефективно планувати дії та досягати поставлених цілей (фактор Q3+ – високий самоконтроль). Здобувачі з такими характеристиками демонструють високий рівень екстраверсії: вони соціально активні, енергійні, легко встановлюють контакти, охоче беруть участь у колективних заходах (фактор QI+ – екстраверсія). Водночас їм властива емоційна стабільність: вони зберігають стриманість у стресових ситуаціях, не схильні до імпульсивних реакцій, здатні контролювати емоції навіть у складних обставинах (фактор QIII+ – врівноваженість).

Здобувачі вищої освіти, які демонструють низький рівень упевненості у собі, як правило, характеризуються високою нормативністю поведінки, схильністю до мрійливості та підвищеною тривожністю. Вони демонструють відповідальність і самодисципліну, однак водночас часто переживають внутрішнє напруження, яке ускладнює прояв ініціативності та знижує рівень упевненості у власних силах. Їм властиві емоційна вразливість, ідеалізм, потреба в стабільності та

підтримці з боку оточення. Такий тип особистості потребує уважного психологічного супроводу в освітньому середовищі, оскільки внутрішній стан цих здобувачів може бути нестабільним і суперечливим. Ці здобувачі орієнтовані на дотримання правил, соціальних норм і очікувань. Вони сумлінні, відповідальні, дисципліновані, схильні діяти «правильно» з точки зору зовнішніх стандартів. Часто уникають порушень або конфліктів через страх зробити помилку або здатися негідними в очах інших, їх характеризує пасивність у дискусіях, прагнення діяти лише в межах вказівок, уникання ініціативи (фактор G+ – висока нормативність поведінки). Здобувачі мають багате уявлення, схильні до внутрішньої уявної діяльності, мрійливості та фантазування. Часто ідеалізують події чи людей, іноді відходять від реальності у світ власних переживань. Можуть бути творчими, але їм складно витримувати тиск реальних вимог, їм притаманна нерішучість, нестача конкретності у діях, зосередженість на власному внутрішньому світі (фактор M+ – мрійливість). Особи з високим рівнем тривожності схильні до внутрішньої напруженості, самокритичності, невпевненості. Вони часто переживають з приводу результатів своїх дій, бояться зробити помилку, прагнуть уникнути оцінювання або ситуацій, які вимагають відповідальності. Домінує хвилювання перед виступами, сумніви у власних силах, залежність від схвалення з боку інших (фактор O+ – тривожність).

Загалом, психологічний портрет таких здобувачів поєднує емоційну глибину, етичну стійкість та

схильність до внутрішнього аналізу з вразливістю до стресу, високою залежністю від зовнішніх стандартів і нестачею впевненості у власній компетентності. У педагогічній взаємодії з ними важливо створювати підтримувальне, стабільне середовище, заохочувати до поступового розвитку самостійності та формування позитивної самооцінки.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити такі висновки:

1. Самооцінка особистості виступає як динамічне та багатовимірне психічне утворення, що тісно пов'язане з її індивідуально-психологічними особливостями, а також із специфікою навчального середовища, в якому відбувається особистісний розвиток здобувача.

2. Статистичний аналіз результатів дослідження засвідчив достовірні розбіжності на рівнях значущості ($p \leq 0,1$ та $p \leq 0,05$) в групах здобувачів з різною впевненістю в собі за такими факторами методики Р. Кеттелла: (А) – товариськість – замкнутість; (Е) – домінантність – підпорядкованість; (F) – експресивність – стриманість; (Н) – сміливість – боязкість; (Q2) – нонконформізм – конформізм; (Q3) – високий самоконтроль – низький самоконтроль; (QI) – екстраверсія – інтроверсія; (QII) – витончена емоційність – реактивна рівноваженість. (G) – висока нормативність поведінки – низька нормативність поведінки; (М) – мрійливість – практичність; (О) – тривожність – спокій.

3. Психологічні портрети здобувачів, сформовані на основі факторних профілів за методикою Р. Кеттелла, відображають індивідуальні кількісно-якісні поєднання особистісних рис. Вони дозволяють глибше розуміти як внутрішні характеристики здобувачів, так і можливі напрямки розвитку їх професійної впевненості, саморефлексії та соціальної активності.

Література:

1. Бутузова Л. П., Сидоренко Н. І. Особливості самооцінки студентів на різних етапах первинної професіоналізації. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Психологічні науки. – 2019. № 2. С. 44-50.

2. Кириченко О.М. Дослідження самооцінки студентів-психологів. *Наука і освіта*. 2016. № 5. С. 113-116.

3. Кокун О.М., Пішко І.О., Лозінська Н.С., Копаниця О.В., Герасименко М.В., Ткаченко В.В. Збірник методик діагностики лідерських якостей курсантського, сержантського та офіцерського складу: *Методичний посібник*. К.: НДЦ ГП ЗСУ, 2012. 433 с

4. Наконечна О.В., Рудень Д.М., Сопівник Р.В. Регіональні та вікові особливості самооцінки сучасної української молоді. *Наука і освіта*. 2017. № 6. С. 172-180.

5. Потюк С.В. Психологічні особливості самооцінки, її вплив на агресивність у ранньому юнацькому віці. *Слобожанський науковий вісник*. Серія: Психологія. 2024. № 2. С. 67-72.

6. Сергієні О., Пріснякова Л., Козаков А. Особливості розвитку самооцінки у старшокласників. Психологічна організація внутрішнього світу людини: теорія та практика: матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару. Дніпро: ДДУВС, 2023. С. 82-86.

7. Швень Ю.Р. Соціально-психологічні чинники формування самооцінки особистості. ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XXI Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Київ: НАУ, 2021. Т. 1. С. 106-107.

УДК:159.923

Козачинська О.В.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ЖИТТЄСТІЙКІСТЬ ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОГО САМОЗДІЙСНЕННЯ ПСИХОЛОГІВ

Анотація. Публікація розкриває теоретико-емпіричний аналіз дослідження життєстійкості як чинника професійного самоздійснення особистості психолога. Умови сучасного українського суспільства підсилюють інтерес як до внутрішніх, так і зовнішніх цілей розвитку особистості, її комунікацій, побудови свого життя, професійного становлення, що стає однією з ключових умов життєвого благополуччя особистості, ефективності її професійного самоздійснення.

ОСОБИСТІСТЬ У ПРОСТОРИ ПРОФЕСІЙНОГО ЖИТТЯ

Бедан В.Б., Косинська Н.О. Особистісні ресурси психолога, значущі у роботі з військовими.....	455
Бринза І.В., Лончук С.В. Аналіз структури психологічної ресурсності працівників у сфері публічного сервісу.....	467
Доманська О.С. Індивідуально-психологічні особливості самооцінки здобувачів-психологів.....	476
Козачинська О.В. Життєстійкість як чинник професійного самоздійснення психологів.....	488
Максименко Ю.Б., Жданова Н.І. Теоретичне обґрунтування дослідження вигорання у працівників невиробничої сфери.....	497
Санніков О.І., Коровкіна Т.В. Статистичний аналіз толерантності та рішучості особистості волонтера.....	508
Санніков О.І., Кушнерьова Т.П. До питання професійної ідентичності.....	518
Свідерко В.В. Емоційне вигорання педагогів з різною життєстійкістю.....	528
Оріщенко О.А., Томіліна А.Ю. Професійне самоздійснення майбутніх психологів з різним емоційним інтелектом.....	538
Ульянова Т. Ю., Цубера М.С. Професійне вигорання та його зв'язок з особистісною зрілістю.....	551
Форманюк В. В. Психологічні чинники, що впливають на формування професійної ідентичності майбутніх юристів.....	560

СУЧАСНІ МЕТОДИ ТА ТЕХНОЛОГІЇ ПСИХОКОРЕКЦІЇ, ПСИХОТЕРАПІЇ ТА ГРУПОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ

Бринза І.В., Гірман Ю.В. Емоційне благополуччя жінок-внутрішньо переміщених осіб до і після арт-терапії: результати дослідження....	568
Беляєвська Т.В. Огляд психодіагностичних інструментів для дослідження резильєнтності: сучасний стан та перспективи.....	578
Bortov A. Foundations of psychological support for mental well-being under wartime conditions.....	588
Бедан В.Б. Юраш І.Ю. Особливості взаємозв'язку самодостатності з різними типами переживання самотності.....	595
Головко М.С. Особистісні предиктори піддавання жінок насиллю у сім'ї.....	602
Ходаківський О.І. Психоемоційний вплив різних форм капеланської допомоги на поранених військовослужбовців.....	611